

YABANCI DİL ÖĞRETİM YÖNTEMLERİNDE SÖZSÜZ İLETİŞİM VE BEDEN DİLİ*

Fatih Mehmet Berk*

ÖZET

Değişen şartlar, teknolojinin hızla ilerlemesi Yabancı dil eğitiminin önemini son yıllarda daha da artırmıştır. Yeterli ilgi ve alakaya rağmen, Türkiye’de yabancı dil eğitiminde yeterli başarı elde edilemediği aşikârdır. Bu başarısızlıkta pay, eğitimcinin donanım eksikliğinden, öğrencinin motivasyonuna, sınıfların yoğunluğundan, araç gereç yetersizliğine kadar uzanabilir. Bu eksikliklerden birisi de, öğretmen ve öğrenci arasındaki iletişim eksikliğidir.

Biz bu çalışmamızda, eğitimde iletişim nedir, sözsüz iletişim ve beden dilinin dil öğretiminde önemi ve yabancı dil öğretim tekniklerinde kullanım alanı üzerinde durmaya çalıştık. Daha etkin bir dil öğrenimi için iletişimden kaynaklanan eksiklikler nelerdir, nasıl giderilir, sınıf içi iletişim ve sınıf yönetiminde iletişimin rolü üzerinde durmaya çalıştık.

NON-VERBAL COMMUNICATION AND BODY LANGUAGE IN THE TEACHING METHODS OF FOREIGN LANGUAGE

ABSTRACT

The importance of learning foreign language education is increasing day by day and has reached the highest points. It is obviously clear that there is a certain failure of foreign language education in Turkey. This failure ranges from the lackness of the educator’s equipment to the students’ motivation, overcrowded classes and scarcity of equipment. One of the major problem is the lackness of communication between the teachers and the students.

In this study, we try to analyze the importance of communication, non-verbal communication and body language in the education of foreign language and its usage in the foreign language teaching methods. We underline the lackness based on communication and their solutions and classroom communication and the role of communication in the classroom management in order to achieve more efficient foreign language.

* Bu çalışma Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünce kabul edilen “Yabancı Dil Öğretim Yöntemlerinde Sözsüz İletişim ve Beden Dili” adlı Yüksek Lisans Tez çalışmasının özetidir.

* Okt. Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu

GİRİŞ

Eğitim, bir ülkenin ekonomik, politik ve sosyal gelişiminde temeli oluşturan yapı taşıdır ve artık eğitimin ülkenin genel gelişimindeki yeri değil, nasıl daha iyi verileceği tartışılmaktadır. Sosyologlar, psikologlar, eğitimciler ve uzmanlar eğitimin çeşitli modelleri üzerinde çalışma ve araştırmalarını halen sürdürmektedirler. Değişik eğitim modellerinin fayda ve zararları karşılaştırılmakta, zaman zaman pilot uygulamalarla sonuçlar gözlenebilmekte ve gerçek uygulamalara dönüşmektedir.

Eğitim genel olarak insanda fizik ve metafizik değişimleri iyi yönde gerçekleştirmeyi ifade ederken, teknik anlamda bireyde kendi yaşantısı ve kültürlenme yoluyla istenilen davranış değişikliği meydana getirme olgusudur.

Bu sebeple insanın biyolojik, kültürel ve sosyal boyutlarını içerir. İnsan, her üç olguyla da iletişim halindedir. Yabancı dil öğrenen birisi aynı zamanda öğrendiği dilin kültürüyle iletişim halindedir. Bu iletişim, yerine göre o kadar etkindir ki, öğrenen öğrenci o dilin kültürünü taklit etmeye başlar. Uzmanlarca devamlı tartışılan ve hala da tartışılmakta olan bu konu, eğitimde kültürel etkileşimin veya bize verilmek istenen mesajların ne derece etken olduğunu göstermektedir. Bu tepkileri dikkate alan bir yayınevi (Hitit), çıkarmış yabancı dil kitaplarında Türkçe motifler kullanmıştır. Günümüzde ise Milli Eğitim Bakanlığınca oluşturulan bir komisyon tarafından hazırlanan bir kitap okullarımızda okutulmaktadır.

Eğitim, insan merkezli bir çalışmadır. İnsanın değişkenliğine paralel olarak eğitimde verim ya da verimsizlik ortaya çıkmaktadır. Karşımızdaki öğrencinin anlaşılması zor ise, onunla ilgili çalışmalarda o derece zordur. Bir öğretmenin verimli olabilmesi için öğrencisini iyi tanımalıdır ki aksadığı noktada nedenleri konusunda tahminde bulunup çözüm üretebilsin. Etkin bir iletişim kurulduğu zaman, istenilen davranışlara daha hızlı ulaşılır.

1.Sözsüz İletişim

Sözsüz iletişim, söz ve sözcük gerektirmeden, jest, mimik, göz kontağı gibi beden dili unsurlarıyla gerçekleştirilen iletişim çeşididir. İletişim, konuşmaya başlamadan önce sözsüz olarak başlar ve ilk izlenimiz dediğimiz bu noktaya oldukça önem verirler. İnsanın iletişimi sözcüklerle sınırlandırılmaz. Teknolojinin gelişmesiyle birlikte modern iletişim araçlarını kullanmamıza rağmen, "iletişim eksikliği" diye bir kavramdan söz ediliyorsa, sözsüz iletişimin kullanılan araçlarda etkin bir şekilde kullanılmama durumu söz konusudur. Öyle anlar olur ki, karşımızdakinin sözlerine güvenmeyip, beden diline göre hareket ederiz.

Sözsüz iletişimin günlük iletişimde bu kadar fazla pay sahibi olması öğretmenlerin de bu konuda hassasiyet göstermeleri gerektiğini göstermektedir. Özellikle ilköğretimde, öğretmen davranışlarının öğrenciler üzerinde çok fazla

katkısı vardır. O yaşlardaki çocuk için, en iyi bilen sınıf öğretmenidir.

Galloway, sözsüz iletişim konusunda yaptığı incelemelerde her eğitim sisteminin kendine özgü bir iletişim repertuarının olduğunu, bunların öğretmenler tarafından sınıf etkileşiminde kullanıldığını ve öğrencileri büyük ölçüde etkilediğini ortaya koymuştur. Öğrencileriyle girdiği iletişimde sözcüklerini daha anlamlı kılmaya çaba gösteren öğretmenin, sözsüz iletişimin varlığını çok iyi kavraması ve sözsüz iletişimin büyük gücünden yararlanma zorunluluğu vardır.

Rosenfeld tarafından gerçekleştirilen bir araştırma sonucunda, derse hazırlıklı gelen öğretmenlerin yüz ifadeleri, konuşmadaki etkinlikleri, gülümseme biçimleri, jest ve mimikleri gibi davranışlarının, derse hazırlıksız gelen öğretmenlerin aynı davranışlarına oranla, yaklaşık iki kat daha etkili olduğu bulunmuştur. Bazen insanların duygularını anlamakta zorlanabiliriz ya da karşımızdaki ifade etmek istemez. Fakat beden dillerini çözerek, az çok tahminde bulunup, ona göre tavır alabiliriz.

2.Eğitimde İletişim

İnsanın, “insan” oluşunun temel sebeplerinden birisi, nesnelere sadece şu anda nasıl oldukları değil, nasıl olabileceklerini de düşünüp onları “gerçekleştirme” özelliği ile açıklanmaktadır. Bunun içinde eğitime önemli görevler düşmektedir. Eğitim sisteminde iyi bir iletişimci olabilmek için, iletişim sürecini çok iyi bilmek gerekir. Öğretme sürecinde de bir eğitimcinin bir konuyu etkili bir şekilde öğretebilmesi için öğrencileri ile sağlıklı iletişim kurması, ayrıca öğrenciler arasında da sağlıklı iletişim kurulmasına rehberlik etmesi gerekir.

Eğitimde, iletişim sürecinin işleyişinde kaynak, öğretmen iken alıcı ise öğrencidir. Öğretim ortamında öğrenciler ve öğretmenler birbiriyle sözel ya da sözel olmayan yollarla iletişim veya etkileşimde bulunurlar. Öğretimin etkili olabilmesi, iletişim süreçlerinin iyi işletilmesine bağlıdır. Bu da iletişimin, iletişim becerilerinin ve iletişim örüntülerinin iyi anlaşılmasını gerektirmektedir.

Sınıf ortamında çok yönlü bir iletişim söz konusudur. Bazen bir öğrenciye gönderilen mesaj bir başka öğrenci üzerinde daha etkili olabilir. Ayrıca öğrencilerin birbirleriyle olan iletişimi de çok yoğundur ve bu aynı anda birçok duygu ve düşünce harekete geçtiği için dersin akışını etkiler. Kuşkusuz her zaman mesajlar gönderildiği gibi anlaşılmaz. Sık sık yanlış anlamalar ortaya çıkabilir. Örneğin, öğretmenin görüşünü almak ya da konuşma fırsatı vermek için soru yönelttiği bir öğrenci, öğretmenin kendisini küçük düşürmek için soru sorduğunu düşünebilir. Bu durum, kaynağın duygu ve düşüncelerini uygun iletişim biçimine çevirememesi, doğal davranmaması, alıcının gönderilen mesajı çözümleyememesi vb. nedenlerden kaynaklanıyor olabilir. Bu, tarafların etkili iletişim becerilerinden yoksun olması demektir. Bu açıdan etkili iletişim

becerilerinin neler olduğu üzerinde durulmasında yarar görülmektedir.

Etkili iletişim becerilerinin başında etkili konuşma becerileri gelmektedir. Etkili konuşma ise bakışlar, ses tonu, konuşma hızı, sesin yüksekliği, konuşma sırasındaki tavırlar vb. birçok etkenden etkilenir. Etkili konuşmanın yanı sıra empati kurmak da etkili bir iletişimin temelidir. Empatinin artması saldırganlığın azalması demektir.

3.Yabancı Dil Öğretiminde Sözsüz İletişim

Öğretmenin iletişim becerisini artırmak amacıyla iletişim olgusunu çözümlerken öncelikle kendi kendisine şu gibi soruları sorması ve cevaplaması gerekir:

*Göndereceğim mesaj sonrasında ne olmasını bekliyorum?

*Çevremi etkileme anlamında neyi başarmak istiyorum?

*Gireceğim iletişim sonucu olarak öğrencilerimin neye inanmalarını, ne söylemelerini, ne yapmalarını istiyorum?

*Psikolojik anlamda, öğrencilerimde hangi etkiyi oluşturmak ve onlardan hangi tepkiyi almak istiyorum?

Bu soruları ders öncesinde cevaplayan öğretmenlerin daha iyi bir öğretme-öğrenme ortamı yaratabilecekleri düşünülmektedir. Var olan durumda ise öğretmenlerimiz sadece dersi anlatmakla işlerinin bittiğini varsaymakta, öğrenciden gelen geri bildirimler göz önüne alınmamaktadır. Kendini yenileyemeyen, fakülte sonrası alanıyla ilgili çalışmalarda bulunmayan öğretmenlerin bu durumu Milli Eğitim Bakanlığı'nı da harekete geçirmiş, öğretmenlere kariyer sınavları açılarak "Baş Öğretmen, Uzman Öğretmen" unvanları verilerek bir ivme kazandırılmaya çalışılmıştır.

İşin çıkış noktası öğretmen öğrenci ilişkisi olduğuna göre, her öğretmen kendi payına düşeni yapmalı, sınıf içi iletişiminde etkinlik kazandırmalıdır. Bazı okullarımızın ya da öğretmenlerimizin adları başarı anlamında ön plana çıkmaktadır. Nedenini incelediğimiz zaman öğretmen, öğrenci, veli iletişiminde bir sıra dışılık gözlemleriz. Öğretmen, öğrencisinin derse ilgisini çekebilmek uğruna olmadık fedakârlıklarda bulunmuş, bir sanatçı gibi dersini başarıyla icra etmiştir. Öğretmenlik bir sanattır ve hem de insanla uğraşan bir sanat.

Demosthenes'e "Hitabetin en önemli noktası nedir?" diye sorulunca: "Eylem (hareket)" demiş. Bu soru, ikinci ve üçüncü kez sorulduğunda cevabı yine aynı olmuş. "Hareketleri o kadar hızlıydı ki hiçbir şey anlayamadım" türü bir serzenişle karşılaştınız mı? Muhtemelen hayır cevabını duyacaksınız. Çünkü davranışlarla ifade edilen mesajlar ne kadar hızlı olursa olsun anlaşılabilme oranı yüksektir. Aynı hızlılığı sözlü iletişimimizde kullansak anlaşılmama ihtimalimiz oldukça fazladır. Günlük hayatımızda olduğu gibi, öğretmen-öğrenci ilişkisinde de beden dilimizi sözcüklerden daha fazla

kullanırız. Sözsüz iletişim kapsamında belirttiğimiz üzere, yüzümüzle, jest ve mimiklerimizle, gözümüzle iletişim kurarız. Sadece sözlü iletişim, yabancı dil için yeterli değildir. Sözsüz iletişime de ihtiyaç vardır ve birbiriyle bağlantılıdır. Beden dili, dokunma, göz iletişimi, ses tonu, giyim-kuşam, duruş, hareket tarzları, yakınlık sözsüz iletişimin önemli unsurlarındandır. Hepsinin kullanım ölçütünde bir etkinliği vardır. Bunlardan ön plana çıkan birisi de yakınlıktır. Anadil ile öğretilen dilin yakınlık kavramları farklı olabilir ve bundan dolayı bu farklılıkları öncelikli olarak derste etkin olan öğretmenin bilmesi ve herhangi bir yanlış anlamaya mahal vermemesi gerekir. Asyalı bir öğrencinin yakınlık anlayışıyla batılı bir öğrencinin yakınlık anlayışı farklı olup, aradaki fark bilinmezse ders içerisinde yanlış algılamalara neden olabilir. Bir yabancı dil öğretmenin başarılı olabilmesi için dikkat etmesi gereken unsurları şu şekilde sıralandırabiliriz:

- *Etkin bir göz iletişimi her zaman ve rahatsız edici şekilde bakmak değildir.
- *Dersin bir bölümünde bir şey anlatmadan öğretmeye çalış.
- *Göz iletişimi sırayla her öğrenciyi incelemek değildir. Yeri geldiği zaman en fazla 3-5 saniye arası olmalıdır.
- *Davranışlarını gözlemleyerek sıkılıp sıkılmadıklarını kontrol et.
- *Grup çalışmasında öğretmenle değil arkadaşlarıyla göz iletişimini kurmasını sağla
- *Beden ve göz iletişimini kullanarak zaman ve enerjiden kazan.
- *Göz iletişimini düzeltme aracı olarak kullan.
- *Göz iletişimiyle öğrencileri derse davet et.
- *Yavaş, açık konuş, yüksek sesle konuşma
- *Kısa, basit cümleler kur, deyimleri açıkla.
- *Sözel iletişime destek olarak beden dilini, jest ve mimikleri, resimler, çizimler kullan.
- *Öğrencinin anlayıp anlamadığını kontrol et, sadece baş eğişlerine ve "evetlerine güvenme.
- *Söz hakkı vermeden önce söz vereceğini göz temasıyla bildir ki, hazır olsun.
- *Kültürel farklar göz önüne alınarak dokunuşla öğrenciyi motive et.
- *Gözünle tüm sınıfa hâkim ol, kitaba veya başka araca bakarak konuşma.
- *Mümkün olduğunca öğrenciye sırtını az dön, özellikle tahtaya yazı yazarken.
- *Duruşuna dikkat et, sarkık ve gevşek duruş saygıyı azaltır.

*Ders başlamadan sınıfı gezerek kontrol et, öğrenci hazır mı değerli öğren.

*Resimli gazete, dergi vb. materyal kullanmaya çalış.

*Başlangıç aşmasındaki öğrencilere resimli sözlük tavsiye et.

*Öğrencilerin, sizi rahat izleyebileceği bir sınıf ortamı yarat.

*Önemli noktaları abartılı hareketlerle destekle.

*Konuşan öğrenciye birkaç adım yaklaş, önem verildiğini hissettir.

*Öğrenci konuşurken beden diliyle baş eğerek, gülümseyerek onayla.

*Grup çalışması esnasında masada oturma, sınıfı dolaş ki öğrenci izlendiğini bilsin

4.Yabancı Dil Öğretim Yöntemlerinde Sözsüz İletişim ve Beden Dili

a)Grammar-Translation Method (Dilbilgisi-Çeviri Yöntemi)

Dilbilgisi-çeviri yöntemi Orta Çağ'dan günümüze kadar yaygın biçimde uygulanan bir yöntemdir. Başlangıçta daha çok Batı'da Latincenin, Doğu'da Arapçanın öğretimi alanında kullanılmış, sonra diğer dillere uygulanmıştır. Ülkemizde bu yöntem yıllardır hem ders kitaplarının hazırlanmasında ve de derslerde dil öğrencileri tarafından kullanılmaktadır. Daha çok dilbilgisi kurallarının öğretimine ağırlık verilir. Elde edilen bilgiler metinler üzerinde çeviri denemeleriyle uygulamaya geçilir. Ses bilime yeterince önem verilmez ve bundan dolayı öğrencinin konuşma becerisi ve telaffuzu gelişmez. Okuma ve yazma becerisi ön plana çıkarırken, konuşma ve dinleme becerisi arka planda kalır.

Öğretim sırasında anadil ve yabancı dil aynı anda kullanılır. Sözcükler listeler halinde verilir. Her türlü bilgi kaynak dilden hedef dile, hedef dilden kaynak dile çevrilerek uygulanır. Çeviride doğruluk ve kesinlik en çok aranan iki özelliktir. Dersin dili öğrencinin ana dilidir. Halen ülkemizde kullanılmaya devam eden bu yöntem dil öğretimini önemli bir çıkmaza sokmuş, dinlediğini anlayamaz ve günlük dili konuşamaz hale gelmişlerdir. Öğretmen, bu metotla diğer metotlarla kıyaslandığı zaman kendini fazla zorlamaz, zorlandığı zaman ana dilini kullanır. Bundan dolayı da sözsüz iletişim ve beden dili bu yöntemde hemen hemen hiç kullanılmaz.

b)The Natural Method(Doğal Yöntem)

1880'lerden başlayarak dilbilimcilerin temel dil biçiminin yazılı dil yerine konuşulan dil olduğunu vurgulaması, Uluslararası Fonetik Kurumunun kuruluşu yeni yaklaşımların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Sözlü dilin günlük kullanımına gerek duyulunca, öğretim yöntemi de, Rousseau ve Pestalozzi'nin eğitim üzerinde düşüncelerinden etkilenen Lemare (1819) ve Payne (1830) tarafından tasarlanmış, Marcel ve Henes'in katkılarıyla

gelişmiştir. Yabancı dilin, ana dile benzer biçimde öğretilmesi gerektiğini savunan bir yöntemdir. Bir çocuğun ana dilini öğrenme safhası gözlemediğimiz zaman, sözsüz iletişim ve beden dilinin yoğunluğunu gözlemleriz. Dilbilgisi-çeviri yöntemine tepki olarak doğmuştur. Dinleme ve konuşma etkinliklerine daha fazla yer verilip, dilbilgisine önem verilmez. Ancak öğrenci metnin içinden kendisi inceledikten sonra öğretilir. Yabancı dil, onu ana dil olarak konuşanlardan, onlarla doğrudan ilişki kurularak öğrenilebilir. O yüzden öğretmenler, o dili anadil olarak konuşan kişilerdir. Sınıfta daha çok öğretmen hâkimdir. Öğretmen konuşur, öğrenci dinler. Öğretilen dilin dışında anadil konuşulmaz. Söylenenlerle ilgili olarak sık sık jest ve mimiklerle ve beden dili kullanılarak açıklama yapılır. Öğrenci yanlış yapsa da konuşmaya teşvik edilir. Çünkü aynı süreçten geçerek kendi ana dilini öğrenirken de hata yaparak öğrenmiştir. Yaş ve eğitim düzeyini göz ardı eden Doğal Yöntem Uygulayıcıları bundan dolayı eleştirilmektedir. Çünkü bir yetişkinin yabancı dili bir çocuk gibi öğrenmesi imkânsızdır. Konuşma ve telaffuzda başarılı olmalarına karşın, okuma ve yazmada başarısızlardır. Ülkemizde hazırlık sınıfı olan okullarımızda, ana dili İngilizce olmayan öğreticiler tarafından da kullanılmaktadır. Dersler bölündüğü için eksik kalan dilbilgisi ve okuma çalışmaları diğer öğreticiler tarafından verilmektedir. Bu metodun uygulanabilmesi için sınıf mevcutlarının az olması gerekmektedir ki öğrenci derste aktif olarak yer alabilsin. Sınıf mevcutlarının ortaöğretimde 50-60, yükseköğretimde 80-100'lerde seyrettiği bir ortamda öğretmen mecburen dilbilgisi-çeviri yöntemini uygulamaktadır ve bundan dolayı da Türk öğrenciler konuşma ve dinleme becerisi açısından yetersiz kalmaktadır. Bu altyapı yetersizliğinden dolayı dil öğreticilerimize kızmamak gerekir. Çocuklarına iyi öğretim vermek isteyen varlıklı ailelerin özel yabancı öğretmenler tutarak dil eğitimini vermeleri tarihten beri süregelen bir davranıştır. Ki, bu yabancı öğretmenler doğal metodu kullanarak ders verirler. Bu metotta sözsüz iletişim ve beden dili yabancı öğreticiler tarafından daha sık kullanılırken, diğer öğreticiler zorlandıkları anda kendi ana dilleriyle tanımlamaya gittikleri için daha az sözsüz iletişim ve beden dili kullanırlar.

c) The Direct Method (Dolaysız Yöntem)

Yabancı dili, ne dilbilgisi kurallarını ezberleyerek, ne de çeviri ya da başka türlü açıklamalar yoluyla, ana dilden yararlanmaksızın, ama öğrenilen dil ile yaşam arasında doğrudan ilişki kurularak öğrenme yolu "Dolaysız Yöntem" adını alır. Dilbilgisi-Çeviri yöntemine bir tepki ve doğal yöntemin bir uzantısı olarak 20. yüzyılın başında ortaya çıkmıştır.

Bu yöntemde de doğal yöntemde olduğu gibi ana dil kullanılmaz, hedef dil kullanılır. Humboldt ve Herbart'ın eğitim görüşleri etkindir. Humboldt'a göre dil bir insanın dünya görüşünü etkiler. Her dilin bir iç hali vardır. Bundan dolayı öğretilen her bir dil, o dilin kendi kültürü içerisinde anlatılmalıdır. Bir ulusun dili, o ulusun ruhu, ya da bir ulusun ruhu o ulusun dilidir. Aynı bir kültürü yansıtan ana dil kullanılamaz. Dil öğreticisi, o dili ana dili olarak

konuşan ya da yabancı dili iyi kullanan biri olmalıdır. İlk önce, ana dili öğrenen bir çocuğun yaptığı gibi çevredeki nesnelere gösterilip öğretilir, sonra diğer aşamalara geçilir. İlk haftalar kitap kullanılmaz. Her dersten önce, bir önceki ders tekrar edilir, böylece daha önce öğrenilenlerle yeni öğrenilen şeyler arasında bağlantı kurulur. Dolaysız yöntemde uygulanan metotlar, dinleme, konuşma, yazma ve okumadır. Çocuk ve yetişkin arasında ayırım yapmaz. Öğretmenden çok şey beklendiği için, aslında çok yorucu ve öğretmeni tüketici bir yöntemdir. Öğretmen hedef dilde her şeyi anlatmak zorundadır ve mutlaka anlatamadığı soyut veya o dilin kültürüne özgü kavramlar olacaktır. Böyle durumlarda jest ve mimikler, beden dili, görsel araçlar imdadına yetişir. Ana dilde karşıtını verdiği zaman, bu metodu kullanmanın bir amacı kalmaz. Yöntemin başarısı öğretmenin yeteneğine ve enerjisine bağlıdır. Yabancı bir ülkede eğitim gören ve öğrendiği dili sık sık uygulama fırsatı bulan öğrenciler için başarılı olmaktadır. Uygulayıcılarından biri de M. Berlitz olmuştur. Berlitz, doğrudan yöntem terimini hiç kullanmamış, yöntemden Berlitz yöntemi olarak söz etmiştir. Berlitz uygulamasında belli ilkeler tespit etmiştir. Bu ilkelerden bazıları şunlardır:

- 1-Çeviri yapma, göster ya da hareketle açıkla (yani beden dilini kullan).
- 2-Açıklama yapma, hareketle açıkla.
- 3-Anlatma, soru sor.
- 4-Çok konuşma, öğrencileri konuşur.
- 5-Sözcük yerine cümle söyle.
- 6-Hızlı değil doğal konuş.
- 7-Ana dili değil öğrendiği yabancı dili konuş.
- 8-Öğrendiği dil ile kendi düşüncesi arasında çağrışım kur.

Berlitz dil okulları, yukarıda bazıları saydığımız ilkeler sayesinde 200'ün üzerinde okullar açmış ve başarılı olmuştur.

d) Audiolingual Method (İşitsel –Dilsel Yöntem)

1930–1950 arasında ABD’de ortaya çıkan ve çok tutunan bir yöntemdir. Orduda uygulanmış, başarılı olunca ortaokullarda kullanılmaya geçilmiştir. Dinleme, anlama ve konuşmaya diğer becerilerden daha çok önem verir. Öğrenme psikolojisi açısından davranışçılığı benimser. Bloomfield, Nelson Brooks ve Lado gibi yapısal dilbilimciler yöntemin gelişmesinde etkin olmuşlardır. Her dilin kendine özgü yapısı vardır. Bu yapılar öğretilmeli sonra buradan yola çıkarak yeni benzer yapılar kurulmalıdır. Çocukların ana dili öğrenirken izlediği sıra olan dinlediğini anlama, konuşma, okuduğunu anlama, yazma takip edilmelidir. Konuşma, yazmadan daha önemlidir. Davranışçı psikologların etkisiyle dil bir alışkanlıklar sistemi olarak tanımlanmıştır. Cümle

kalıplarının sık sık tekrar edilmesi ve ezberleme vardır. Toplumun konuştuğu güncel dil kullanılır. Tümevarım yöntemi kullanılır. Dilbilgisi basit cümleler verilerek öğretilir. Yapısal açıdan birbirine benzeyen diller daha kolay öğrenilir. Diyaloglar verilirken açıklayıcı formatta ana dil kullanılabilir ve zaman kaybı önlenmiş olur. Dolaysız yöntemde, öğretmen ana dili kullanmadığı için, beden dilini de kullanarak daha fazla enerji harcamakta iken, burada ise zorlandığı zaman ana dile müracaat edebiliyor ve jest ve mimik vb. davranışlarda bulunmuyor.

e) The Silent Way(Sessiz Yol)

Caleb Gatteno'nun otuz beş yıllık öğrenin ve öğretim deneyimleri sonucu ortaya koyduğu bir yabancı dil öğretim yöntemidir. Öğrenilecek olan örnek bir emir cümlesiyle verildikten sonra artık bunun anlaşılması ve kullanılması öğrencilere bırakılır; öğretmenin kendisi bir gözlemci olarak kalır, ilgi dağıtıcı herhangi bir girişimden kaçınarak, ancak çok gerekirse öğrencilerden birisiymiş gibi derse katılabilir. Öğretmen, çoğunlukla konuşmaksızın, beden dili, jest ve mimiklerle tablo, çubuk ve resimleri kullandığından dolayı "Sessiz Yol" adı verilmiştir. Ana dilde bir tek sözcüğün kullanılmasına bile izin verilmemektedir. Öğrencilerin kendi kendilerini yönetebileceği bir durum amaçlanır. Öğretmen az konuşur, görevi bilgi aktarımından ziyade bir model oluşu ve soruları cevaplamasıdır.

Öğretmen gerektiği takdirde öğrencilerin dikkatini çekerek doğruyu bulmalarına yardımcı olur. Yanlış yapıldığı zaman ya sessiz kalınır ya da ne kadar yardım gerekiyorsa o kadar yardımda bulunulur. Doğru yaptığı zaman beden diliyle onaylar. Öğrencinin etkinliği zihni kapasitesine, tecrübesine ve elde ettiği bilgilere bağlıdır. Öğretmen bir garantör durumunda yeri geldiği zaman müdahalede bulunur. Telaffuz, ses, kelime kartları, resimler, slayd, film öğretmenin kullandığı materyallerdir. Öğretmen bunları kullanarak öğrencilere yön verir. Öğretmenin söyledikleri belli bir özümleme aşamasından sonra cevaplandırılmaya çalışılır. Sözcük seçerken daha fazla işlevsel olanlar kullanılır. Felsefi, siyasi, yaygın olmayan el sanatlarıyla alakalı kelimeler "lüks" veya "aşırı lüks" diye tanımlanıp fazla kullanılmaz. "İyi öğretildim" yerine "öğrendim" diyebilen bir öğrenci tipi yaratır. Kişilerarası kaynaşma bir kaç derste kendini gösterebilmektedir. Kendilerine ve başkalarına ne ölçüde yardım edebileceklerini öğrenmektedirler. Öğretmen mümkün olduğunca sessiz olduğu için göz kontağı, el ve baş hareketleriyle öğrenciyi onaylayabilir ya da hatasını düzeltmesini bekleyebilir. Sözsüz iletişimin en yoğun olarak kullanıldığı metotlardan birisidir.

f)The Cognitive Code Learning (Bilişsel Yöntem)

Bilişsel Yöntem Noam Chomsky'nin üretimsel dönüşümlü dilbilim kuramı sonucu ortaya çıkmıştır. Chomsky'e göre bir dilde üretilmiş olan cümleleri incelemek yeterli değildir. Yabancı dil öğrenen bir kimsenin yeni

cümleler kurabilecek düzeni kavraması gerekir. Yapısal dilbilim, bir dilde sadece üretilmiş yapıları inceler ve yüzey yapıya yansıyan ilişkileri betimler. Oysa üretimsel dönüşümlü bir dilbilim, hem yüzey yapısını ve hem de derin yapısını inceler. Bu nedenle öğretim ilkelerinde yapısal dilbilimi esas alan işitsel-dilsel yöntem, yabancı dil öğretiminde yeterli değildir. N.Chomsky'e göre dil, bir alışkanlık ve koşullandırma değil, yaratıcılığı, düşünmeyi gerektiren bir olaydır.

Davranışçı psikologlara göre insan beyni boş bir levhaya benzer. Bu boş levhaya uyarma-tepki-ödüllendirme yoluyla öğrenilen şeyler işlenir. Bilişsel görüşü benimseyen psikologlar ise öğrenme konusunda akla önem verirler. Bilişsel görüşü savunan psikologlardan olan Ausubel iki türlü öğrenme olduğunu belirtir. Birincisi, ezbere öğrenme, ikincisi ise, anlamlı öğrenmedir. Bilişsel öğrenme, anlamlı öğrenmeyi temel alır. Akıl, öğrenilenleri anlamlı birimlere dönüştürür, daha önce öğrenilenlerle birleştirir. Öğrenilenler daha uzun süre akılda kalır. Ezbere öğrenilenler ise çabuk unutulur. Öğrenciyi düşünmeye sevk ettiği için, öğretmen derste öğrenciden yeni uygulamalar beklerken sözlü ve sözsüz iletişimi birlikte kullanabilir. Dinleme, okuma, konuşma ve yazmaya eşit derece önem verilir. Göz kontağıyla sınıfta öğrenciyle iletişime geçmek, öğretmenin hâkimiyetine katkıda bulunup, verilen mesajı kuvvetlendirir.

g)The Suggestopaedia (Telkin Yöntemi)

Bulgar psikiyatrisi ve eğitimcisi G. Lazanov tarafından yoga ve zengin Budizm tekniklerinin yanı sıra ruhbilim verilerinden de yararlanılarak 1960 sonrasında geliştirilen bir yabancı dil öğretim yöntemidir. SSCB, Bulgaristan, Doğu Almanya, Macaristan gibi birçok Doğu Avrupa ülkelerinde kullanıldıktan sonra 1970'li yıllarda batıya tanıtılmış olup, ABD, Kanada, İngiltere ve Fransa'da birçok enstitüde uygulama çalışmaları sürmektedir. Özellikle hızlı bir öğrenmeyi amaçlayan yöntem, bireyin telkin yoluyla yedek ussal sığa (reserve capacity) kapasitesinin kullanılabilenine birkaç katına çıkartılabileceği varsayımından yola çıkar.

Amacı öğrencileri öğrenme ile ilgili toplumsal koşullanmalardan bağımsız hale getirmektir. Bu ise insan yeteneklerinin sınırlı olduğuna ilişkin bir sürü geçersiz düşüncelerden onu arıtmakla başarılabilir. Diğer metotlarda güdümlenme çabasıyla öğrenci toplumsal çevreden ve bir arada olmanın getirdiği duygusal zenginlikten soyutlanmaktadır. Program ne kadar iyi olursa olsun, bilgi edinme isteği öğrenci için itici gelebilir. Telkin ya da diğer adıyla esinlemeli eğitimden söz edilebilmesi için ussal yedekler, yaratıcılık yedekleri vb. tüm kişilik yedeklerinin açılması, öğretimin öğrencide bir rahatlama uyandırması, öğretim ve öğrenimin zevk alınan bir duruma getirilmesi gerekmektedir. Öğrenciye takma bir ad takılması, kişiliğine zarar vermeden yanlış yapabileceği bir maskedir. Ders yapılan ortam en ince ayrıntısına göre düzenlenir. Çalınan klasik müzik dersin vazgeçilmezlerindedir. Bu tür klasik

parçaların dinlendirici ve düşünceye daldırıcı etkileri vardır. Başlangıçta tanışılır, konular tanıtılır, öz güven verilmeye çalışılır. Daha sonra öğretmen dersi açıklar, diyalogu çözümler. Bunu yaparken davranışlarıyla her şeyin kolay olacağını öğrencilerine hissettirmelidir. Son evrede dersin özümlemesi için şarkılar, oyunlar, anlatım vb. etkinliklere yer verilir. Öğrenci kendi istediği zaman katılır. Öğrenciyi rahatlatmak amacıyla ana dilin kullanımına izin verilir. Sonraki aşamada öğretmen yazılı metni okurken, müzik eşliğinde rahat bir koltukta ders öğrenciler tarafından dinlenir. Ses kalitesi, ezgileme, ritmin tonu önemlidir. Daha sonraki günlerde öğrenci öğrendiklerini saygın olan yeni kimlikleriyle uygulamaya geçer.

Görüldüğü üzere bu yöntemde sözsüz iletişimin birçok versiyonu kullanılmaktadır. Ses, konuşmayı sağladığından sözlü iletişimin temelidir. Ancak, sesin, sözsüz iletişimin gerçekleşmesinde önemli bir payı vardır. Konuşma sırasında insanın, o andaki coşkusal durumunu, konuşmadaki tutum ve niteliğini kişiliğinin bazı yönlerini en iyi ses açığa vurur. Bundan dolayıdır ki bazen insanın söyledikleri değil, söyleyiş biçimleri de önem kazanır. Güzel bir sesin farkına varılmaz, çünkü böyle bir ses amacını dikkat çekmeden yaptırır. Ancak ses tonu etkisiz olduğu zaman hemen fark edilir. Sesin tonu, şiddeti, rezonansı, temposu (hızı) niteliklerindedir. Ses tonu duruma göre yüksek veya düşük olmalıdır. Her zaman aynı seyretememelidir.

h)The Communicative Method (İletişimci Yöntem)

İletişimsel bir dil ve dil kullanım modelini seçerek, öğretim biçiminin, araç gereçlerin, öğretmen ile öğrenci rolleri ve davranışlarının, sınıf içi etkinlikler ile uygulamaların ona göre düzenlenmesi "iletişimsel" yaklaşım adını alır. Yabancı dil öğretiminde dildeki temel yapıların verilmesiyle sağlanacağı öngörülmüş ise de, istenilen hedefe bir türlü varılamamıştır. Dilin konuşanların tam dilbilgisine sahip olmadan da konuşabildikleri, cümle kurabilmenin de iletişim için yeterli olmadığı saptanmıştır. İletişimde bulunmak tek tek kavramları açıklayarak işlevleri yerine getirmek demek değildir. İletişim, dil göstergelerinin anlamlı ve yerinde kullanılmasının ötesine geçilerek el-yüz hareketleri gibi sözel olmayan davranışları da içerir; onlar olmadan, dil kurallarıyla birlikte iletişimin toplumsal kurallarını öğrenmeden kusursuz bir iletişim kurulmasına olanak yoktur.

Dilin iletişim olduğu teorisinden yola çıkan iletişimsel yaklaşımda, hedeflenen iletişim yetisinin geliştirilmesidir. Chomsky açısından dilbilim teorisinin odak noktası, konuşan kişinin sahip olduğu, o kişinin bir dilde dilbilgisi yönünden doğru cümleler üretmesini sağlayan soyut yetenekleri karakterize etmektir. Hymes ise, bu tür bir görüşün doğallıktan uzak olduğu, dilbilim teorisinin iletişim ve kültürü birleştiren daha genel bir teorisinin parçası olarak görülmesi gerektiği görüşünü savunmuştur. Hymes'in iletişim yeti teorisi, konuşan bir kişinin bir konuşma ortamında iletişim açısından yetiye sahip olması için gereken, bilmesi gerekli şeylerin bir tanımı olarak

açıklanabilir. Hymes'in iletişimsel yeti teorisini destekleyen dilin işlevleri teorisini Halliday geliştirmiştir. O'na göre dil, bir amaç değil araçtır. Asıl amaç yazılı ve sözlü iletişimi sağlamaktır. Sözcükler ve cümleler sadece bazı kavramları iletir. Bu nedenle dilin kuralları yerine, dilin kullanımı üzerinde durulmalıdır. İletişimci yöntemde önemli olan kurallara uygun cümle kurmak değildir. Kurallara uygun cümle kurmak dil öğretiminde son aşamadır. İletişim cümleleri uygun bir anlama dönüştüğünde gerçekleşir. Bunun içinde öğrenci cümleleri sınıflandırabilmeli, sorular sormalı ve sorulara cevaplar verebilmelidir.

İletişimci yöntemde adından da anlaşılacağı üzere iletişimin sözlü, yazılı ve sözsüz türleri kullanılabilir. Öğretmenin görevi dili bir iletişim aracı olarak kullanmayı öğretmek olduğu için öğrenci diğer yöntemlere nazaran daha fazla dili kullanmak zorunda kalacaktır. Bu da ister istemez öğretmen ve öğrenci arasındaki iletişimde yeri geldiği zaman sözsüz iletişimin kullanılacağını gösterir. Etkili iletişim aranır. Bu iletişimde, ancak iletişimin en etkin türü olan sözsüz iletişimin kullanılmasıyla olur.

SONUÇ

Tedavisinin son dönemlerinde doktoru ile konuşan bir şizofreni hastası kendisinin buğday olmadığını anladığını ve artık tavuklardan korkmadığını ifade etmiş ve doktoruna dönerek, " Bana buğday olmadığını söylediniz, tavukların beni yiyemeyeceğini de söylediniz, bunu tavuklara da söylediniz mi?" diye bir soru yöneltmiştir. Şizofreni hastasının bu davranışı, gerçekte ortak anlamları oluşturmaya yönelik sorgulamaları içeren, başka bir deyişle iletişim kurabilme çabası taşıyan bir davranış örneğidir. Biz eğitimciler, bu anlamda ne derece öğrenci merkezli olup, karşı tarafın bizi ne derece algıladığını önemsiyoruz?

Kendi anadilimizde dâhil olmak üzere dil öğretiminde başarılı olduğumuz pek söylenemez. Anadolu liseleri, Anadolu öğretmen liseleri, özel kolejler vb. okullarda verilen dil öğretimini hariç tuttuğumuz zaman, sonuç her zaman olumsuzlukla neticelenmiştir. Dil öğretimini kısmen de olsa başaran yukarıda saydığımız bu okullarımızda, hazırlık sınıflarının kaldırılmasıyla birlikte bu sorunun (2005-2006'dan itibaren), ilerleyen yıllarda daha da büyüyeceği aşikârdır. İlköğretim, ortaöğretim, lise yıllarında verilen ortalama yabancı dil saati yaklaşık 800-1000 civarındadır. Bu kadar saat dil eğitimi verilmesine karşın, neden başarısız olduğu hala tartışılabilir ve çözüm bulunamamaktadır. En son getirilen yeniliklerden birisi de dil eğitiminin ilköğretim 4-5 sınıflardan itibaren verilmeyle başlanmasıdır.

Eğitim de bir iletişim süreci olduğuna göre, başarısızlığın altında yatan temel faktör iletişim eksikliğidir. Öğretmen, sadece dersini anlatmakla görevini yerine getirmiş olacağını varsayıp, öğrencisinden geri bildirim almazsa, mesajını iletecek kanalları kullanmayı bilmezse, daha iyi mesajını nasıl

anlatırımın derdine düşmezse, sonucun başarısız olması kaçınılmazdır. Biz bu çalışmamızın I.bölümünde iletişim nedir, iletişimin türleri olan sözlü iletişim, yazılı iletişim ve sözsüz iletişim üzerinde durarak, bir dil öğreticisinin dil öğretiminde ihtiyacı olan iletişim konusunda bir giriş yaptık. II. bölüm de ise, genelden özele inerek, eğitim ve iletişim arasındaki ilişki, yabancı dil öğretiminin önemi ve yabancı dil öğretiminde kullanılan yöntemlerdeki sözsüz iletişimin payını ortaya çıkarmaya çalıştık.

KAYNAKÇA

- ALTINTAŞ, Ersin, **Sözsüz İletişim ve Beden Dili**, Nobel Yay, Ankara 2001.
- BIÇAKCI İlker, **İletişim ve Halkla İlişkiler**, Media cat yay, İstanbul 2002.
- DEMİRCAN, Ömer, **Yabancı Dil Öğretim Yöntemleri**, Der Yayınları, İstanbul 2005.
- CÜCELOĞLU, Doğan, **Yeniden İnsan İnsana**, Remzi Kitabevi, İstanbul 2002.
- ERGİN Akif, BİROL Cem, **Eğitimde İletişim**, Anı Yay, Ankara 2000.
- FARBER, Barry, **Yabancı Dil Öğrenme Yöntemleri**, İm Yay, İstanbul 1994.
- GÖKÇE, Orhan, **İletişim Bilimine Giriş**, Turhan Yay, Ankara 2003.
- HARMER, Jeremy, **The Practice of English Language Teaching**, Longman Press.
- HENGİRMEN, Mehmet, **Yabancı Dil Öğretim Yöntemleri**, Engin Yay, Ankara.
- KARAKAYA, Zeki, **Edebi Bir Söylem Olarak Sözsüz İletişim**.
- KAYAALP, İsa, **Eğitimde İletişim Dili**, Bilge Kültür Sanat Yay, İstanbul 2002.
- Lazar, Judith, **İletişim Bilimi**, Vadi Yay, Ankara 2001.
- MISIRLI, İrfan, **Genel İletişim**, Detay Yay, Ankara 2003.
- MOORE, Kenneth, **Öğretim Becerileri**, Çeviren KAYA Nizamettin, Nobel yay, Ankara, 2004.
- TARCAN, Ahmet, **Yabancı Dil Öğretim Teknikleri**, Nobel yay, Ankara, 2004.
- TUTAR, Hasan., YILMAZ, K., ERDÖNMEZ, C., **Genel ve Teknik İletişim**, Nobel Yay, Ankara, 2003.
- LEDBURY, Robert. ,WHITE Ian., DARN, S., **The Importance of Eye contact in the classroom**, Steve İzmir University of Economics, The Internet TESL Journal, Vol. X, No. 8, August 2004.

